

20. SZÁZAD

4/1.

Sorozatszerkesztő:
Bárdi Nándor, Gidó Attila, Jakabffy Tamás

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NAGY, BOTOND

Mercur a keleti végeken : határszéli gazdasági környezet és üzleti modellek a dualizmus kori Háromszéken : (1867–1918) / Nagy Botond. - Cluj-Napoca : Erdélyi Múzeum-Egyesület: Kriterion, 2021

2 vol.

ISBN 978-973-26-1238-5

1. kötet. - 2021. - Conține bibliografie. - ISBN 978-606-739-147-3. - ISBN 978-973-26-1258-3

339

NAGY BOTOND

Mercur a keleti végeken

*Határszéli gazdasági környezet és üzleti modellek
a dualizmus kori Háromszéken
(1867–1918)*

Első kötet

Erdélyi Múzeum-Egyesület • Kriterion Könyvkiadó
Kolozsvár

TARTALOM

ELŐSZÓ	5
1. HISTORIOGRÁFIAI ÁTTEKINTÉS	18
1.1. A román történetírás.....	19
1.2. A magyar történetírás	35
2. KERESKEDELMI EGYZMÉNYEK ÉS VÁMTARIFÁK AZ OSZTRÁK–MAGYAR MONARCHIA ÉS ROMÁNIA KÖZÖTT	47
2.1. Kereskedelmi kapcsolatok az újszülött nemzetállammal	47
2.2. A szabadkereskedelem jegyében kötött kereskedelmi egyezmény és a vámtarifa.....	52
2.3. A nemzetközi védővamos politika árnyékában	59
2.4. Látszólagos visszatérés a szabadkereskedelemhez.....	67
2.5. A balkáni háborúk előszele	72
2.6. Ratifikációk.....	89
2.6.1. Az 1875-ös egyezmény	89
2.6.2. Az 1893-as egyezmény.....	96
2.6.3. Az 1909-es egyezmény.....	106
2.7. Tarifák és az áruforgalom főbb jellemzői	110
3. HATÁRVIDÉK ÉS KÖZVETÍTŐ SZEREP	121
3.1. Az országhatár/vámhatár és az őrzők	121
3.2. A külkereskedelem szállítóeszközei	140
3.2.1. A szárazföldi szállításban végbement struktúraváltás körülményei....	140
3.2.1.1. A fuvaros és szállítóeszköze	142
3.2.1.2. A lókviteli tilalom.....	146
3.2.1.3. A marhavész elleni intézkedések	148
3.2.1.4. A szállítmányozók többletterhei	151
3.2.2. A vasúti csatlakozások első üteme	155
3.2.2.1. A gabonaforgalom útírányformáló funkciója.....	155
3.2.2.2. A magyar–román vasúti csatlakozások	164
3.2.2.3. A vasúti csatlakozás kérdése helyi szinten.....	166
3.2.3. Illegális áruforgalom, csempészet	173
3.3. A „székely kivándorlás”, avagy a határszéli munkaerő-migráció	186

3.3.1. Az útlevelügy	187
3.3.2. Szabálytalan határátlépés.....	201
3.3.3. A fiatal nők utazáskorlátozása	217
3.3.4. Elszívó- és felhajtóerők.....	226
3.3.5. A munkaerőhiány problémája és az érkezők.....	245
3.3.6. Munkásközvetítés az ország belsejébe	263
3.3.7. Székely kivándorlás és hivatalnoki magatartás.....	270

A sorozat eddig megjelent kötetei:

1. Magyarok Romániában (1990–2015)
2. Falusi Norbert: Két nemzet határán (1900–1925)
3. Főcze János: A MADOSZ (1934–1944)

20. SZÁZAD

4/2.

Sorozatszerkesztő:

Bárdi Nándor, Gidó Attila, Jakabffy Tamás

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NAGY, BOTOND

Mercur a keleti végeken : határszéli gazdasági környezet és üzleti modellek a dualizmus kori Háromszéken : (1867–1918) / Nagy Botond. - Cluj-Napoca : Erdélyi Múzeum-Egyesület: Kriterion, 2021

2 vol.

ISBN 978-973-26-1238-5

2. kötet. - 2021. - Conține bibliografie. - ISBN 978-606-739-180-0. - ISBN 978-973-26-1259-0

339

NAGY BOTOND

Mercur a keleti végeken

*Határszéli gazdasági környezet és üzleti modellek
a dualizmus kori Háromszéken
(1867–1918)*

Második kötet

Erdélyi Múzeum-Egyesület • Kriterion Könyvkiadó
Kolozsvár

- Vágó Béla *I.* 44
 Vajda Domokos *II.* 162
 Vajna Miklós *II.* 73
 Vámbéry Ármin *II.* 105
 Vánca (Vancea), Miklós (Nicolae) *I.* 184
 Váradi István *II.* 186
 Várnav, Scarlat *I.* 96
 Vasile, Gábor (Gavril?) *I.* 174
 Vasile (Lupu), moldvai fejedelem *II.* 113
 Venes György *I.* 224–225
 Veres András *II.* 342
 Veres József *II.* 342
 Veres Julianna *II.* 342
 Veres Rozália *II.* 342
 Veres Tamás *II.* 342
 Vergila, Vasile *I.* 185
 Vertán Vencel *II.* 184
 Vetter Károly (Carl) *II.* 129
 Vida Dániel *II.* 307–308
 Vidra Sándor *I.* 174
 Viner, Jakob *II.* 285
 Voit Ervin *II.* 387
 Vrencsán (Vrencean) Giza *I.* 222
 Vrencsán (Vrencean) György (Gheorghe) *I.* 203, 221–222
 Vrencsán (Vrencean), Miklós (Nicolae) *I.* 181
 Vrencsán (Vrencean), Pével (Pavel) *I.* 204
 Vuk Gyula *II.* 137
- Wächter, Friedrich *I.* 165
 Wagner Károly *I.* 88
 Wahrmann Mór *I.* 94–95
 Waichtel Aurél *II.* 156
 Walser Ferenc *II.* 343
 Weiss Samu *II.* 87
 Weisz Márton *II.* 63
- Wekerle Sándor *I.* 75, 77, 83–86, 108; *II.* 289
 Wellenreiter János *I.* 19–20
 Wenckheim Béla *I.* 217
 Wertheimer Jakab *II.* 64
 Wiedermann Emil *I.* 138
 Wille Emil *II.* 375
 Winderlich, Hugo *II.* 250, 257–258, 260
 Wittmann János *I.* 106
- Xenopol, Alexandru D. *I.* 21
- Zajzon Lázár *II.* 184
 Zakariás Kristóf *II.* 37, 40
 Zakariás Miklós *II.* 40
 Zane, Gheorghe *I.* 28
 Zathureczky Gedeon *II.* 47
 Zathureczky Gyula *II.* 29, 47, 58, 61–62, 64–65, 70, 91, 120–121, 128, 140
 Zathureczky István *II.* 47, 365
 Zathureczky Kálmán *I.* 245
 Zathureczky Károly *II.* 19
 Zathureczky Lajos *II.* 49, 61–62, 64, 70
 Zathureczky László *II.* 47, 65
 Zathureczky Mária ld. Szentiványi Ignácné *II.* 19
 Zentai Dávid *II.* 306
 Zichy Jenő *II.* 215, 219
 Zuliani, Pietro *I.* 252, 267
- Zselénszky Róbert *I.* 106
 Zsidó Mihály *I.* 174
 Zsigmond Balázs *II.* 154, 159, 163, 170, 179, 183–185, 187, 193
 Zsigmond György *II.* 163
 Zsigmond Mária *II.* 163
 Zsigmond Samu *II.* 305
 Zsögön István *II.* 116

4. GAZDASÁGI KÖRNYEZET ÉS ÜZLETI MODELLEK	5
4.1. A kisüstitől a szeszgyárig: a főzdek növekedése	8
4.1.1. A helyi piacok kialakulása	8
4.1.1.1. A szeszfőzés szabad gyakorlata	9
4.1.1.2. Italmérési szabadalom és monopólium	18
4.1.1.3. A kocsmatartás szabad gyakorlata	30
4.1.1.4. Reformtörvényecsomag és pánik	33
4.1.2. Alapítás, talpon maradás és terjeszkedés	35
4.1.2.1. Alapítások	35
4.1.2.2. Urbanisztikai következmények: helyi háborúskodás	50
4.1.2.3. Alkalmazkodás az állami intervencióhoz	58
4.1.2.4. Távolági kereskedelem	72
4.2. Az erdővagyon újraelosztása és faipari nagyvállalatok megjelenése	90
4.2.1. A revindikált havasok Háromszéken	91
4.2.2. Arányosítás	93
4.2.3. Az országos határ kérdése	96
4.2.3.1. Határincidensek	97
4.2.3.2. A kormány álláspontja	102
4.2.4. Állategészségügyi intézkedések	107
4.2.5. Erdővagyon elidegenítése a közösségi tulajdonból	110
4.2.6. Erdővagyon elidegenítése magánszemélyek tulajdonából	121
4.2.7. Vásárlói szempontok	127
4.2.8. Az áruforgalom iránya	143
4.2.9. A háromszéki fenyő helye az áruforgalmi statisztikákban	150
4.3. Megélhetési taktikák válság idején: kézdivásárhelyi csizmadia- és cipézmesterek a vámháború körülményei között	154
4.3.1. Egy remélt, de váratlanul érkezett állami megrendelés	154
4.3.2. Mesterek útjai a konjunktúra idején	158
4.3.3. Válságra networking	172
4.3.4. Piacátrendeződés és a mesterek újabb orientációi	188
4.4. Háziipar és gyáripar különös tánca	195
4.4.1. A háziipar állapota Háromszéken 1884-ben	195
4.4.2. Az iparfejlesztés fórumai	204
4.4.3. Iparfejlesztési elképzelések és megvalósítások	211

4.4.3.1. Az Első Székely Szövőgyár Részvénytársaság	214
4.4.3.2. A sepsiszentgyörgyi Magyar Királyi Dohánygyár.....	238
4.4.4. A küldetés beteljesítése	244
4.4.4.1. Piaci pozíciók.....	244
4.4.4.2. Foglalkoztatás.....	255
4.5. A palackozott ásványvíz hőskora.....	278
4.5.1. Az ásványvíz piaci szerepe és gazdaságpolitikai jelentősége	279
4.5.1.1. A külkereskedelmi forgalom	281
4.5.1.2. A nemzeti piac	287
4.5.2. A forrástulajdonosok	294
4.5.2.1. Az Előpataki Gyógyfürdő Birtokosságának Szövetkezete.....	295
4.5.2.2. A Kovásznai Fürdő Részvénytársaság.....	302
4.5.2.3. A Málnási Fürdőbirtokosság.....	307
4.5.2.4. A <i>Siculia</i> Természetes Szénsavat Sűrítő Gyar Részvénytársaság	309
4.5.2.5. Bodok és nyolc társközsége	315
4.5.2.6. Polyán/Kézdiszentkereszt község	321
4.5.2.7. A „későn érkező” községek.....	325
4.5.2.8. Báró Apor Gábor és örökösei.....	329
4.5.2.9. A Brázay Kálmán cég.....	332
4.5.2.10. Kisebb forrástulajdonosok	337
4.5.3. A forráshaszonbérleők.....	340
4.5.3.1. Orosz Lázár	341
4.5.3.2. Goldstein József	345
4.5.3.3. Ifj. Becsek Imre	351
4.5.3.4. Szabó Albert	354
4.5.3.5. György József	358
4.5.3.6. Incze Gyula.....	365
4.5.3.7. Solyom Gyula.....	369
4.5.4. A fogyasztásra ösztönző üzenetek.....	373
ZÁRSZÓ	392
FORRÁSOK ÉS BIBLIOGRÁFIA	401
NÉVMUTATÓ.....	427
SZÍNES ÁBRÁK.....	445

SZÍNES ÁBRÁK

158. ábra: Az Előpataki Fürdőbirtokosság pecsétlenyomata vörös viaszon, egy 1964-ben kelt iraton. Forrás: RNL KMO F 54. 18. ie. 238.